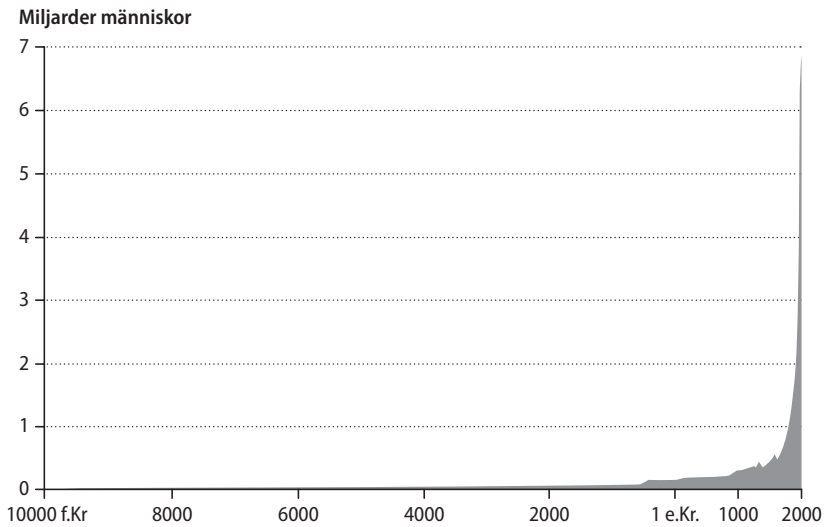

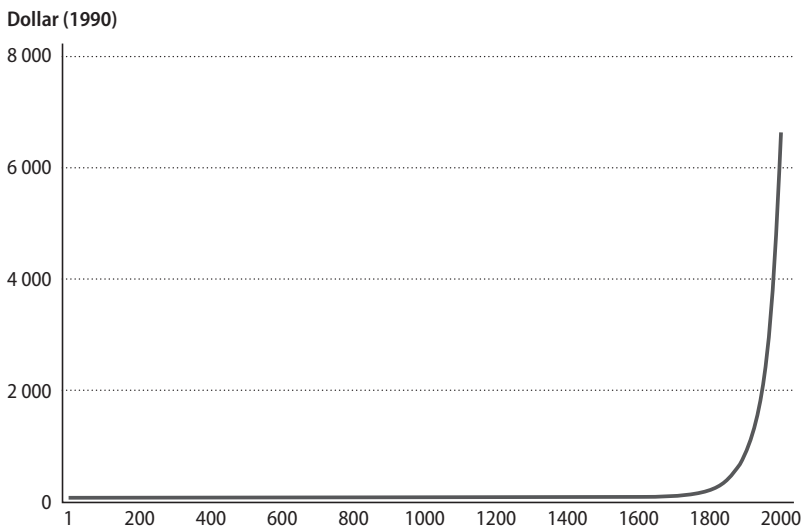
Errata

Rättelse sidan 25–27

Figur 1.3 på sidan 25 har bytts ut. Detta har medfört ändringar i texten på sidorna 26 och 27. De ändrade sidorna bifogas i sin helhet med de ändrade avsnitten markerade med ett rött streck i kanten.

Figur 1.2 Världens befolkning de senaste 12 000 åren. Källa: Roser (2015).

Figur 1.3 Världens BNP per capita år 1–2008. Källa: Angus Maddison, IMF.

Det som gjort detta möjligt är **den ekonomiska tillväxten**, som ökat vår köpkraft. Det totala värdet av produktionen på jorden är 1500 har uppskattats till ca 250 miljarder dollar i dagens penningvärde; det totala värdet av ett års produktion (jordens bruttonationalprodukt) är i dag (2019) enligt Världsbanken ca 85 000 miljarder dollar.

Figur 1.2 och 1.3 illustrerar tillsammans vilken enorm omvälvning mänskligheten genomgått de senaste 500 åren. Figur 1.2 visar hur antalet människor på jorden under många tusen år var lågt och konstant. Men runt tiden för Kristi födelse började vi bli fler, och runt år 1500 var vi en halv miljard. Därefter sker en befolkningsexplosion, som mångdubblar jordens befolkning på några få århundraden.

Figur 1.3 visar hur produktionen (bruttonationalprodukten) per capita för planetens invånare bara ökade långsamt fram till 1800-talet, men hur

Porträtt: Henry Ford och John D. Rockefeller

De två industriledare som mer än några andra symboliserar massproduktionens genombrott är amerikanerna Ford och Rockefeller. Henry Ford (1863–1947) grundade bilföretaget med samma namn och var den förste att i stor skala introducera det löpande bandet vid sin fabrik i Detroit. Tidigare hade bilarna monterats av arbetslag, där varje mekaniker utförde många olika arbetsmoment. Vid det löpande bandet drogs bilarna långsamt framåt medan specialiserade arbetare bara gjorde ett moment var med standardiserade komponenter. Specialiseringen sänkte kostnaderna och ökade produktionshastigheten. T-Forden blev världens mest sålda bil, Ford blev miljardär och hans arbetare fick höjda reallöner – men ”fordismen” medförde också att arbetets innehåll urholkades och blev mer enformigt.

John D. Rockefeller (1839–1937) byggde Standard Oil, världens största oljebolag. Hans affärsidé var att skaffa sig kontroll över hela produktionskedjan, från explorering och borrhning till raffinering och distribution. Det gav kraftigt ökad effektivitet – och enorma vinster. Konkurrenterna ansåg dock att hans metoder var brutala och att Rockefeller utnyttjade sin monopolliknande ställning på ett osunt sätt. I början av 1900-talet bröt USA:s högsta domstol upp Standard Oil i flera mindre bolag för att skärpa konkurrensen. Rockefeller var då världens rikaste man.

den expanderat våldsamt sedan dess. Även om man talar om befolknings-
 explosionen så har alltså ”produktionsexplosionen” varit ännu starkare –
 BNP per capita har nästan trettiodubblats sedan industrialiseringen. Den
 totala BNP-utvecklingen (befolkning gånger BNP per capita) har med andra
 ord gått extremt snabbt jämfört med historien före industrialismen. Inte
 nog med att planeten förmått föda allt fler, dessa nya miljarders standard
 har också flerdubblats!

Efter den andra industriella revolutionen steg alltså standarden överallt
 i det vi i dag kallar västvärlden. Men allra snabbast gick det i två länder
 som började sin industrialisering sent, men som visade sig skickliga på att
 imitera, innovera och så småningom komma i kapp – Japan och Sverige.
 I nästa kapitel ska vi ta en närmare titt på tillväxtens genombrott i Sverige.

VAD HAR VI LÄRT?

- I tiotusentals år var människan samlare och jägare. För drygt 10 000 år sedan blev hon bofast jordbrukare. Tillväxten fortsatte dock att vara obefintlig, och för de allra flesta stod standarden stilla.
- För ungefär 500 år sedan började vetenskap, kreditväsende och teknisk utveckling röra sig snabbare i Europa. **Kapitalismen** bröt igenom, synen på tillväxt och rikedom blev mer positiv.
- Vid mitten av 1700-talet kom den **första industriella revolutionen**, med början i England. Ångmaskinen och arbetsdelningen ökade produktiviteten. Järnvägar och ångfartyg snabbade upp transporterna. En arbetarklass uppstod, urbaniseringen sköt fart.
- Drygt hundra år senare kom den **andra industriella revolutionen**, baserad på förbränningsmotorn och elmotorn. Effektiviteten i produktion och distribution ökade snabbt. Industriländerna koloniserade de fattiga länderna i Afrika och Asien.
- Industrialiseringen medförde till en början mest elände. Men efter hand började inkomsterna stiga även för folkflertalet. Sedan den industriella revolutionen har världens samlade **inkomster per capita** ökat trettio gånger – trots att befolkningen femtondubblats under samma period.